

Відгук

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук, доцента

Гавриленко Тетяни Леонідівни

на дисертацію **Ковпак Олени Сергіївни**

«Розвиток заочної педагогічної освіти в Україні

(50-80-ті рр. XX століття)»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Динамізм сучасних суспільних перетворень, модернізація освітньої системи зумовлюють формування нової генерації педагогів, здатних швидко приймати нестандартні рішення, орієнтуватися у великому потоці інформації, безперервно працювати над удосконаленням власної професійної діяльності. Важливою формою підготовки педагогічних кадрів є заочна освіта, популярність і затребуваність якої доведена більш ніж столітнім досвідом. Завдяки заочному навчанню розширюються можливості здобувачів педагогічної освіти щодо отримання певного рівня освіти, кваліфікації або перекваліфікації, відповідно до особистих інтересів і потреб; створюються умови для поєднання трудової та освітньої діяльності тощо. З огляду на зазначене, закономірним видається осмислення вітчизняного історико-педагогічного досвіду, що може стати підґрунтям під час розв'язання сучасних освітніх проблем. У такому контексті звернення О. С. Ковпак до студіювання організаційних і педагогічних засад підготовки вчителів на заочних відділеннях педагогічних закладів освіти України в 50–80-ті рр. XX ст. є безперечно актуальним. Аргументація на користь запропонованої дисертації підсилюється й відсутністю відповідного комплексного історико-педагогічного дослідження з означеної проблеми.

Важливо відзначити, що дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної теми кафедри педагогіки «Вітчизняна і зарубіжна педагогічна спадщина (друга половина XIX – початок XX ст.)» (державний реєстраційний номер 0106V013193).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

До основних наукових результатів дослідження, на наш погляд, слід віднести такі, як:

– розроблення авторської періодизації розвитку заочної педагогічної освіти в Україні у 50–80-ті рр. ХХ ст. з урахуванням низки критеріїв (трансформації в соціально-економічному та суспільному житті країни, зміни в державній освітній політиці), а також загальної періодизації розвитку педагогічної думки в Україні (розроблену О. В. Сухомлинською): І період (1950–1965 рр.) – організаційне оформлення заочного навчання; ІІ період (1966–1984 рр.) – удосконалення змісту професійної підготовки вчителів у системі заочного навчання; ІІІ період (1985–1990 рр.) – спроби реформування заочної педагогічної освіти;

– визначення особливостей і тенденцій розвитку змісту та організації навчального-виховного процесу на заочних відділеннях під час навчально-екзаменаційних сесій; розкриття специфіки організації практик та самостійної роботи студентів заочних відділень педагогічних закладів освіти України в обраних хронологічних межах.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація О. С. Ковпак є комплексним науковим дослідженням, у якому вперше здійснено цілісний аналіз розвитку заочної педагогічної освіти в Україні в 50–80-ті рр. ХХ ст. У представленій роботі уточнено соціально-економічні та суспільно-політичні умови, що визначали мету, завдання, характер заочної педагогічної освіти у визначених хронологічних межах. Подальшого розвитку в дисертації набуло висвітлення історіографічних та джерелознавчих аспектів розвитку заочної педагогічної освіти в Україні.

Важливо, що дисертантка ввела до наукового обігу нові, раніше неопубліковані архівні матеріали; історичні факти, не відображені в попередніх наукових публікаціях. Вони можуть бути використані дослідниками під час вивчення історії розвитку педагогічної освіти в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

О. С. Ковпак на достатньому науковому рівні аргументувала вибір теми, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі дослідження, його наукову новизну. Обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Вивчення тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій О. С. Ковпак свідчить про наукову достовірність викладених результатів. Цьому, зокрема, сприяло опрацювання широкого кола джерел (292 найменування), серед яких: документи офіційного характеру; справочинна документація, яка зберігається у фондах Центрального

державного архіву вищих органів влади і управління та Центрального державного архіву громадських об'єднань України; публікації в педагогічній періодиці 50–80-х рр. XX ст.; навчально-методичні матеріали, що регламентували організацію і зміст заочної педагогічної освіти.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення. Обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему та розширюють історико-педагогічне знання про теоретичні засади, зміст, форми, методи підготовки вчителів на заочних відділах педагогічних закладів освіти України в 50–80-ті рр. XX ст.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки дослідження сприятимуть подальшим науковим дослідженням; доповненню й оновленню змісту навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності»; розширенню тематики кваліфікаційних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти; укладанню підручників і навчальних посібників з історії педагогіки; удосконаленню змісту й організації освітнього процесу на заочній формі навчання в педагогічних закладах освіти України.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертація О. С. Ковпак має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Робота складається з анотації, вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків і за структурою відповідає чинним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Зазначимо, що науковою платформою історико-педагогічного дослідження, «першим показником його культури» (Е. Д. Днепров, Н. М. Гупан та ін.) прийнято вважати історіографію. У цьому зв'язку, важливо, що у підрозділі 1.1 О. С. Ковпак приділила належну увагу історіографічному аналізу проблеми дослідження. Це дозволило дисертантці з'ясувати ступінь її наукової розробки, визначити мету, завдання, наукову новизну власного дослідження. Олена Сергіївна також схарактеризувала джерельну базу, яка є достатньою та репрезентативною. Відзначимо, що застосування джерелознавчого та історіографічного підходів відповідає сучасним вимогам, які висуваються до історико-педагогічних досліджень.

Позитивної оцінки заслуговує розкриття соціально-історичного контексту розвитку заочної педагогічної освіти в 50–80-х рр. XX ст. (підрозділ 1.2); обґрунтування та аналіз основних періодів її розвитку в обраних хронологічних межах (підрозділ 1.3).

Інформативно-аналітичним є другий розділ дисертації, у якому висвітлено зміст підготовки вчителів в умовах заочного навчання, схарактеризовано організацію освітнього процесу під час навчально-екзаменаційних сесій, з'ясовано специфіку проведення практик та самостійних робіт студентів на заочних відділах педагогічних закладів освіти України в 50–80-ті рр. ХХ ст. Цінним є, що дисертантка екстраполювала особливості розвитку заочної освіти минулого на сьогодення, зокрема окреслила надбання, на які доцільно звернути увагу й нині: організація навчально-консультаційних пунктів для студентів заочних відділень; диференційований підхід до вступників на заочне навчання відповідно до їхнього віку, отриманої освіти, досвіду й місця роботи тощо (підрозділ 2.3).

Викладене вище дозволяє стверджувати, що дисертаційна робота О. С. Ковпак за обсягом і змістом є завершеним та самостійним дослідженням.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основний зміст і результати дисертації знайшли відображення у 10 одноосібних публікаціях: 6 статей у наукових фахових виданнях України, із них 2 – в журналі, включеному до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International; 4 – апробаційного характеру. Проаналізувавши їх зміст, констатуємо, що наукові положення та висновки дослідження у друкованих працях викладено достатньо повно. Результати дисертації оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Автореферат дисертації відображає її основні положення, оформлений згідно з чинними вимогами.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження О. С. Ковпак, вважаємо доцільним висловити деякі побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. Уважаємо, що у науковій новизні варто було б конкретизувати, які саме архівні матеріали та історичні факти уведено до наукового обігу.

2. Характеризуючи державну освітню політику стосовно заочної освіти, дисертантка наводить документи 40-х років ХХ ст. (с. 52-54), які виходять за обрані хронологічні межі. Це переобтяжує текст дисертації матеріалами нормативного характеру, що не мають безпосереднього відношення до поставлених дослідницьких завдань і не впливають на узагальнення та висновки.

3. На нашу думку, дисертаційна робота лише виграла б, якби авторка показала відмінності в організації навчально-екзаменаційних сесій і роботи з заочниками в міжсесійний період у педагогічних училищах та педагогічних інститутах.

4. Ураховуючи актуальність здійсненого дослідження, його теоретичне і практичне значення, рекомендуємо О. С. Ковпак видати монографію, у якій розкрити тенденції розвитку заочної педагогічної освіти та окреслити позитивні надбання минулого задля їх творчого осмислення й використання у процесі підготовки майбутніх учителів.

Однак висловлені зауваження та побажання не знижують загальної позитивної оцінки здійсненого дослідження.

Висновок.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Олени Сергіївни Ковпак «Розвиток заочної педагогічної освіти в Україні (50–80-ті рр. ХХ століття)» є завершеним і самостійним, має теоретичне і практичне значення, відповідає паспорту спеціальності та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року), а його автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Т. Л. Гавриленко

Підпис Т. Л. Гавриленко засвідчує
Перший проректор
проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

В. О. Дятлов